

CONTRIBUȚII LA O ÎNCERCARE DE ISTORIC PENTRU ÎNCEPUTURILE „TARAFULUI GORJULUI“

ADRIAN POPESCU

Pentru cei care, astăzi cu o obișnuință firească așteaptă reprezentările artistice ale ansamblului profesionist de cîntece și dansuri „Doina Gorjului“, poate că interesează mai puțin alambicul în care s-a cristalizat. Cert este că apariția lui în anul 1969 a constituit o unanimă apreciere a forurilor culturale de specialitate, că acest lucru a consimțit pe merit o activitate îndelungată cu soliști și instrumentiști de primă mîină și cu un repertoriu gorjenesc reprezentativ, care a stat în atenția întregii țări, depășind chiar granițele patriei.

Fenomenul muzical folcloric gorjenesc își are originea în timpuri foarte îndepărtate, caracterizîndu-se printr-o notă de originalitate și un specific care nu a făcut altceva decît a întregi în unitatea lui folclorul muzical românesc. Păreră nu ne aparține numai nouă ci îndeosebi unor specialiști de renume din diferite sectoare și perioade de activitate: sociologi (H.H. Sthal), esteticieni (Gr. Zmeu), muzicologi (C. Brăiloiu, H. Brauner, Tiberiu Alexandru, Ludovic Paceag), folcloriști (G.N. Dumitrescu Bistrița, Gregorian, Alexandru Amzulescu), dirijori (N. Novac, Constantin Busuioc, G. Barabancea), soliști de muzică populară, cu preocupări de cercetare și interpretare a cîntecului popular gorjenesc (M. Tănase, M. Lătărețu, Gena Bîrsan, Polina Manoilă, Maria Ciobanu, Maria Apostol).

Iată pentru ce, firesc gîndul nostru a fost, plecînd la această lucrare de a descifra cîteva etape din lungul drum al devenirii artistice al acestei formații gorjenești. Nu o să ne oprim la manifestările singulare, ci în special la perioada formelor organizate, de spectacol muzical-folcloric și pe care

am indentificat-o în existența și activitatea numeroaselor tarafuri de lăutari din Gorj. Nu ne putem hazarda în a face o statistică exactă a numărului acestora, prin timp, la noi străbătind doar cele mai renumite, dar și acestea dintr-o perioadă nu prea îndepărtată comunicate nouă de anumiți informatori. Poate că un studiu mai aprofundat al documentelor de arhivă ar putea să ne întregească cu o mai mare exactitate tabloul cercetării noastre.

Tarafurile de lăutari erau formate dintr-un număr restrâns de instrumentiști, (4—5) avînd diferite variante de alcătuire prin combinarea următoarelor instrumente: vioară, braci, cobză sau chitară, bas (contrabas) și cîntăreață. Se pare, după afirmația unor lăutari bătrîni că basul ar fi fost introdus după primul război mondial, printre primii folosindu-l Gheorghe Luca din Bălești, și Constantin Bobirci din Birsești, Ion Piper din Arcani și Matei Tambu din Tîrgu-Jiu, ultimul fiind solicitat și la unele ilustrații muzicale ale filmelor mute de pe atunci, ce rulau în sala Căldărușe.

Tot înainte de 1900, lăutarii foloseau corzi din mătase de borangic, cele de maț sau metalice fiind introduse mai tîrziu, iar în loc de saciz se folosea tămîia sau rășina¹.

În ceea ce privește repertoriul, cîntecele des folosite erau: balade (azi mai puțin uzitată), pentru care nu erau folosite cîntărețele, ci numai bărbații, doina și sirba, cîntate la diferite ocazii, petreceri sau aniversări de peste an.

După cel de-al doilea război mondial survin schimbări esențiale în componența tarafurilor. Rînd pe rînd, se introduce acoideonul în pofida chitărilor, pe care îl preiau de obicei femeile, ele fiind totodată și soliste, iar repertoriul lor va fi puternic influențat de emisiunile radio și imprimările pe discuri.

Iniințarea căminelor culturale dă posibilitatea creării unui cadru organizatoric mai exact. Se constituie tarafuri ale acestor unități culturale și nu greșim dacă afirmăm, fără a spune o cifră exactă, că ele vor activa, în Gorj, aproape pe lîngă fiecare cămin cultural. Repertoriul capătă noi contururi prin abordarea cîntecului nou, iar taraful devine participant direct la activitatea social-culturală a noilor realități (sînt prezente în campania de alegeri, în sărbătorirea marilor evenimente politice ale țării etc.).

În martie 1949 ia ființă sindicatul artiștilor profesioniști din Gorj al cărui președinte era Nicu Novac, și la care se

înscriseră toți lăutarii și cîntărețele din județ. Avînd la dispoziție peste 800 lăutari din Gorj, sindicatul hotărăște înființarea unei orchestre de muzică populară gorjencească. Tot în acest timp în țară, se constituie în același mod orchestra populară „Barbu Lăutaru” din București. În acest sens se organizează două concursuri de admitere la fostul cinematograful Căldărușe din Tîrgu-Jiu, care constau în: o probă individuală de interpretare și o probă de interpretare cu o formație din Tîrgu-Jiu.

În urma probelor, sînt selecționate 80 de persoane, instrumentiști și soliști vocali de muzică populară, care reprezentau toate zonele Gorjului și cele mai valoroase prezențe de sensibilitate artistică.

Greutatea omogenizării acestui numeros colectiv era compensată de existența unei native autenticități. De asemenea, a fost necesar ca organele locale să asigure ca membrii acestei prime formații să servească masa la cantina orașului și să locuiască la hotel. Iată, ce ne mărturisește despre această perioadă chiar dirijorul și organizatorul Nicu Novac: „La prima repetiție mi-am dat seama că misiunea mea este destul de dificilă. Fiecare instrumentist cînta aceeași melodie dată, sub influența zonei în care trăise — șes, deal sau munte. Am fost nevoit să cercetez mai mult timp materialul muzical din Gorj, să-l selecționez, (eu însumi fiind viorist), și să-l transcriu pe note. Astfel, au luat naștere piesele orchestrale: hora și sirba din Tismana, sirba de pe valea Tismanei, hora și sirba de la Cîlcești, de la Peșteana, Bălești, Cărbunești, Logrești și altele. De altfel, un bogat material de folclor muzical gorjencesc interpretat de Taraful Gorjului l-am depus la Centrul de îndrumare a creației populare și al mișcării artistice de masă Gorj în anii 1977—1978. În transcriere la repetiții eu cîntam primul cu vioara, iar ceilalți după mine, învățîndu-i atît degetația, cît și arcușul. Exercițiile, duse de multe ori pînă la epuizare au făcut ca în 2 săptămîni să putem șlefui un program bine sudat. Surpriza prezenței unui număr atît de mare de muzicanți și a unui program bine conceput și frumos interpretat a fost receptată de public cu entuziasm. Acest lucru m-a hotărît să îmbrățișez cariera de dirijor, pentru care m-am pregătit permanent”.

Ai treilea concert a fost prezentat la Uzinele mecanice Sadu, unde, ca invitați au participat și reprezentanți ai Institutului de folclor din București, care au apreciat origina-

litatea acestei formații și drept recompensă, au acordat suma de 50 000 lei pentru cheltuieli de masă și cazare, iar în luna mai, întreaga formație a fost adusă la București pentru a prezenta concerte la marile întreprinderi, printre care și Uzinele „23 August”. Mai mult, pentru oamenii de artă, s-a prezentat la sala Dalles un concert de gală și firească, au urmat numeroase imprimări radio.

În 1950, Tariful Gorjului capătă girul de persoană juridică și o subvenție de 2 milioane lei anual din partea Comitetului pentru cultură și artă din București. Cu această ocazie se organizează primul turneu în țară de 45 de zile, turneu încununat de succes, atât pe linia prezenței artistice, cât și a realizărilor financiare. Din 1950 și pînă în 1968, cînd, prin noua împărțire administrativ-teritorială, se reorganizează și activitatea Tarifului Gorjului, drumul acestei formații cunoaște alte și alte prefaceri demne de scos în evidență, prin contribuția celor ce vor și au puțința s-o facă.

N O T E :

¹ Comunicate nouă de Nelu Bobirci, Tîrgu-Jiu.